

Warszawa, 04-03-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.811.1.2022.MW

Pani
Marlena Małąg
Minister Rodziny i Polityki
Spółecznej
ePUAP

Szanowna Pani Minister!

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniący również funkcję niezależnego mechanizmu monitorującego wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych¹, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na **szczególne potrzeby i konieczność udzielania adekwatnego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami**, które przekraczają granicę polsko-ukraińską w związku z agresją Rosji przeciwko Ukrainie.

Niewątpliwie osoby z niepełnosprawnościami w sposób szczególny odczuwają skutki działań zbrojnych. Osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi, sensorycznymi, a także intelektualnymi i psychospołecznymi napotykają także na bariery utrudniające im wyjazd z kraju i przetrwanie takiej kryzysowej sytuacji, w tym problemy

¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, ze zm.; dalej jako: „Konwencja”).

komunikacyjne. Współwystępowanie niepełnosprawności i innych cech, takich jak kolor skóry, religia, przynależność do określonej grupy społecznej lub wiek, potęgują wyzwania, z jakimi osoby te muszą się mierzyć w drodze do miejsca, w którym otrzymają pomoc i schronienie. Ponadto trzeba uwzględnić sytuację osób przebywających w instytucjach opieki i innych zakładach – w związku z ich, często poważnym, stanem istnieje ryzyko, że zostaną w trakcie ewakuacji pozostawione bez pomocy.

Warto odnotować, że na potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony osób z niepełnosprawnościami, w związku z trwającą w Ukrainie wojną, zaapelowało Europejskie Forum Osób Niepełnosprawnych (European Disability Forum)² – według oficjalnych szacunków w Ukrainie przebywa 2,7 miliona osób z niepełnosprawnością. Należy zakładać, że przynajmniej część z tych osób przekroczyła lub ma zamiar przekroczyć granicę polsko-ukraińską i zatrzymać się w Polsce w poszukiwaniu pomocy humanitarnej. Organizacja podkreśla w apelu, że w sytuacji kryzysowej osoby z niepełnosprawnościami stoją w obliczu nieproporcjonalnego ryzyka porzucenia, przemocy, śmierci oraz braku dostępu do bezpieczeństwa, pomocy i wsparcia w powrocie do zdrowia. Zwraca się również uwagę, że kobiety z niepełnosprawnościami są bardziej narażone na przemoc seksualną, a dzieci z niepełnosprawnościami są bardziej narażone na wykorzystywanie i zaniedbanie.

W świetle postanowień Konwencji, państwa-strony są zobowiązane do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa osobom z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia, w tym w trakcie konfliktu zbrojnego. Artykuł 11 Konwencji wymaga, żeby wszystkie działania były podejmowane zgodnie z dotychczasowymi zobowiązaniami państw-stron wynikającymi z prawa międzynarodowego, w tym zarówno międzynarodowego prawa humanitarnego, jak i międzynarodowego prawa praw człowieka. Niemniej osoby z niepełnosprawnościami mogą wymagać dodatkowego wsparcia ze względu na izolację, ograniczoną mobilność oraz bariery w zakresie komunikowania i dostępu do informacji. Z tych względów

² Tekst apelu dostępny pod adresem: https://www.edf-feph.org/protection-and-safety-of-persons-with-disabilities-in-ukraine/?fbclid=IwAR3k1yxnPd0dLv8_DkhsUIFGz5T3WbzrIQGW4bZFieX8S6i0ys1e1db0_5w.

niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej puli środków oraz podjęcie dodatkowych działań na rzecz tej grupy. W mojej ocenie, w ramach podejmowanych inicjatyw należy rozważyć specjalne środki wsparcia dla osób ze szczególnymi potrzebami – w tym kobiet, dzieci, osób głuchych, niewidomych i głuchoniewidomych, z niepełnosprawnością psychospołeczną i intelektualną.

Z informacji uzyskanych w wyniku kontroli prowadzonych na granicy polsko-ukraińskiej przez pracowników mojego Biura oraz z doniesień medialnych można wnioskować, że wiele kwestii istotnych z punktu widzenia osób z niepełnosprawnościami pozostaje nierozwiązanych. Kluczowe informacje dotyczące bezpieczeństwa i ewakuacji są często niedostępne, a same przejścia graniczne i punkty recepcyjne również rzadko są dostępne, co sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami mogą zostać pozostawione bez pomocy.

W mojej ocenie konieczne jest zapewnienie asysty osobom z niepełnosprawnościami w czasie oczekiwania na odprawę, w momencie przekraczania granicy, jak i już po jej przekroczeniu. Ważnym elementem wsparcia byłoby również zapewnienie, aby pojazdy przewożące osoby z przejść granicznych do punktów recepcyjnych były dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Niezbędne wydaje się w końcu dostosowanie samych punktów recepcyjnych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Niemniej ważne jest zagwarantowanie, że na granicy dostępne będą leki, sprzęt medyczny oraz ułatwiający poruszanie, w tym wózki dla osób z niepełnosprawnością narządu ruchu lub w słabszej kondycji fizycznej. Zdając sobie sprawę, że wskazane działania pozostają w gestii Straży Granicznej lub właściwych wojewodów, **apeluję do Pani Minister o niezwłoczne zwrócenie uwagi na nie właściwym organom.**

Warte odnotowania inicjatywy podejmowane są również w związku z zaangażowaniem organizacji pozarządowych: zgodnie z komunikatem zamieszczonym na stronie internetowej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z 28 lutego 2022 r.³ we współpracy z Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Gdańsku został uruchomiony

³ <https://www.pfron.org.pl/aktualnosci/szczegoly-aktualnosci/news/solidarnizukraina/>

całodobowy telefon wsparcia dedykowany służbom granicznym oraz personelowi punktów recepcyjnych przyjmujących osoby z Ukrainy.

Wskazana inicjatywa kierowana jest jednak przede wszystkim do tych, którzy udzielają wsparcia, a nie samych zainteresowanych. W oparciu o to działanie warto byłoby **uruchomić infolinię w języku ukraińskim dedykowaną samym osobom z niepełnosprawnościami oraz osobom je wspierającym**. Ponadto konieczne jest zapewnienie, by potrzebne osobom przybywającym do Polski informacje były w formie dostępnej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, m.in. z niepełnosprawnością słuchu – być może rozwiązaniem problemów komunikacyjnych z tą grupą byłoby uruchomienie obok infolinii wideocztatu z możliwością uzyskania wsparcia tłumacza ukraińskiego języka migowego.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami wyjeżdżającym z Ukrainy w związku z trwającą wojną możliwości korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, **zwracam się o podjęcie niezbędnych działań w celu uruchomienia korytarza humanitarnego**. Niniejszym proszę o poparcie wysiłków podejmowanych na szczeblu europejskim oraz przez organizacje społeczne w celu zapewnienia możliwości bezpiecznego opuszczenia terytorium Ukrainy. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza z punktu widzenia ewakuacji osób należących do grup szczególnie wrażliwych: osób z niepełnosprawnościami, dzieci, kobiet, osób starszych i wspierających osoby ze szczególnymi potrzebami.

Biorąc powyższe pod uwagę, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, tj. ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o uwzględnienie przedstawionych rekomendacji oraz poinformowanie o aktualnie podejmowanych inicjatywach na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami opuszczających terytorium Ukrainy, działaniach planowanych do podjęcia w kierowanym przez Panią Minister resorcie w najbliższym czasie oraz o wskazanie, czy w Ministerstwie Rodziny Pracy i Polityki Społecznej monitorowana jest sytuacja osób z niepełnosprawnościami podczas przekraczania granicy z Polską oraz po jej przekroczeniu przy uwzględnieniu

problemów już zidentyfikowanych i opisanych wyżej. W szczególności będę również zobowiązany za powiadomienie, czy rozważane jest objęcie osób przybyłych z Ukrainy państwowymi programami, które dedykowane są osobom z niepełnosprawnościami, takimi jak przykładowo „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pan Paweł Wdówik

Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

ePUAP